Oponentský posudek na diplomovou práci Anny Strasserové

Max Bucaille a jeho vztahy s českým prostředím

Anna Strasserová objevila pozoruhodné téma, jehož zpracování přináší nové poznatky o vztazích mezi francouzskými a českými umělci. Nepřehlédnutelným způsobem obohacuje biografii Maxe Bucaille o události ve francouzském kontextu v zásadě neznámé a zároveň jej uvádí do české odborné literatury, která Bucaillovi a jeho vazbám ke zdejšímu prostředí dosud nevěnovala pozornost. Zejména z hlediska heuristického je třeba autorku pochválit. Za zvlášť důležitý považuji její průzkum soukromého francouzského archivu uchovávajícího Bucaillovu pozůstalost, kde našla mimo jiné také materiály, které by badatel neznající české reálie jen těžko interpretoval, a doplnila je o spojitosti a informace získané z místních archivů i od pamětníků.

Max Bucaille má své místo v mezinárodních dějinách umění především jako autor surrealistických koláží. Herta Wescherová jej ve své vlivné knize *Die Geschichte der Collage* (1968) uvádí hned po pasáži věnované Maxu Ernstovi jako jednoho z nejvěrnějších Ernstových pokračovatelů a připojuje reprodukci koláže ze sbírky *Le scaphandrier des rêves* (1950), Brandon Taylor se v knize *Collage: the Making of Modern Art* (2004) zabývá Bucaillem podrobněji v podkapitole nazvané „Poválečná Paříž: Jacques Prévert a spol.“ a reprodukuje tři Bucaillovy práce z přelomu čtyřicátých a padesátých let. Oba historici umění přitom více či méně zjevně upozorňují, že jde o autora, jehož oceňuje spíš užší okruh spřízněných duší než široká veřejnost.

Za nejdůležitější z dosavadních publikací o Bucaillovi označila Anna Strasserová katalog výstavy, kterou v roce 1986 uspořádal Marcel Fleiss ve své pařížské Galerii 1900–2000 ve spolupráci s Édouardem Jaguerem. Přestože mezi Bucaillovy přátele a sběratele patřily mnohé literárně a teoreticky činné osobnosti (vedle Jaguera například René Passeron, Gérard Durozoi a další), žádná důkladnější monografie mu zatím nevyšla. Autorka se tedy při přesnější rekonstrukci vývoje Bucaillovy tvorby musela zorientovat v rozmanitých zdrojích.

Při pátrání po vazbách Maxe Bucaille k českému prostředí se Anně Strasserové podařilo odhalit tři etapy. Za mimořádně objevnou pokládám hned první z nich, kterou Bucaille absolvoval proti své vůli, když za války strávil pět let v zajateckém táboře Stalag IV C v Sudetech, na území dnešní České republiky (příslušná kapitola má zavádějící název

„Věznění v Československu“, ale vlastní text je již zcela korektní). Autorka nejen shromáždila informace o fungování tohoto typu tábora, ale prostudovala také Bucaillovu korespondenci a deníky, sešity kreseb (jak surrealistických, tak krajinných záznamů) a básní z této doby. Velmi přesvědčivě vyznívá obrazové srovnání s kresbami Bohumíra Matala vzniklými v koncentračním táboře. V celkovém závěru diplomové práce pak autorka ještě upozorňuje, že v umělcově pozůstalosti se dochovalo mnohem více materiálu k tomuto období, který by stál za detailní prozkoumání – podle mého názoru by to bylo také do budoucna velmi nosné téma.

Další dvě etapy souvisejí s uměleckými aktivitami v obdobích relativního uvolnění v české kultuře, umožňujícího rozvíjet mezinárodní vztahy – jednak v prvních poválečných letech, jednak v letech šedesátých. V obou případech autorka objevila buď zcela neznámé, nebo zapomenuté vztahy s Bucaillem. Nová zjištění tak přináší oddíl zaměřený na kontakty Skupiny Ra se Skupinou revolučních surrealistů, k níž Bucaille patřil. Přestože Zdeněk Lorenc se o něm ve vzpomínkách zmínil jen okrajově, v Bucaillově pozůstalosti našla Anna Strasserová například Lorencovu knihu s přátelským věnováním, napsaným pro surrealisty typickým zeleným inkoustem a pocházejícím z bruselského setkání na podzim 1947. Reprodukovala skupinovou fotografii z titulní strany časopisu *Bulletin international du surréalisme révolutionnaire*, na níž se nachází jak Bucaille, tak Istler. Upřesnila také dosavadní údaj o Istlerově zastoupení na výstavě v pařížské Galerii Jean-Bard, uspořádané v listopadu 1948 u příležitosti schůzky revolučních surrealistů, které se již Skupina Ra neúčastnila: doložila, že šlo o výstavu Maxe Bucaille s hosty z Belgie, Dánska, Holandska a Československa, při jejímž zahájení proběhlo představení laterny magiky, založené na Bucaillových kolážích. Tyto poznatky autorka opět zasazuje do širšího kontextu, když sleduje činnost Skupiny revolučních surrealistů a Bucaillovu účast na jejích akcích, včetně vytvoření slavné koláže *Francouzští revoluční surrealisté* (1948).

Ze zapomnění pak Anna Strasserová vyzvedává vystavování Bucaillových prací v Československu v šedesátých letech. Uskutečňovalo se díky spolupráci brněnské skupiny Lacoste, ustavené roku 1964, se skupinou C.I.A.F.M.A. (Mezinárodní sdružení pro aktualizaci fantaskního a magického umění), vzniklou v Bruselu roku 1958 kolem Aubina Pasqua; Bucaille se řadil k jejím zakladatelům. Autorka mapuje různé formy spolupráce obou skupin a analyzuje jejich pozice vzhledem k ostatním dobovým proudům. Domnívám se, že je první, kdo zpracovává historii a vývoj skupiny Lacoste, přičemž čerpá i z vlastní korespondence s jejími tehdejšími členy. Bucaille měl společně s Pasquem výstavu v Domě

umění v Brně (1966) a dále byl zastoupen na mezinárodní výstavě Současná surrealistická koláž 10 zemí, putující po moravských a českých galeriích (1966–1967), poté na rovněž putovní výstavě Poesie Fantasmagie (1967) a konečně v roce 1971 na výstavě Sen a skutečnost.

Autorka se neomezuje na faktografické zachycení konkrétních historických vazeb mezi Bucaillem a českým prostředím: sleduje Bucaillovu tvorbu jako celek a upozorňuje na některé volné paralely s českými umělci, kteří vycházeli z obdobných zdrojů. Dokládá je především výmluvnými komparacemi v obrazové části. Nejzřetelnější spojitosti samozřejmě vyvstávají při rozvíjení inspirativního podnětu, jaký dal surrealismu Max Ernst svými xylografickými kolážemi, které měly v českém umění mimořádný ohlas hned od publikování *Stohlavé ženy*, ale rejstřík srovnání mezi různými výtvarnými díly je v příloze mnohem bohatší.

Po formální stránce bych autorce doporučila střídmější a promyšlenější užívání poznámek, jimiž je text na mnoha místech zbytečně přehlcen.

Diplomovou práci Anny Strasserové doporučuji k obhajobě.

Lenka Bydžovská

12. září 2017